

האם בשלה העת למזרח תיכון חדש?

written by מאיר בן שבת | 06.11.2025

בזמן שישראל מיטלטלת בין גלי הסערות המשפטיות ומשדרת איתותים עצבניים לרצועת עזה וללבנון, וכשבארה"ב ובמדינות העולם מנסים לעכל את בחירתו של זוהרן ממדאני לראשות עיריית ניו-יורק ולעמוד על השלכותיה, בווינגטון מאיצים את המהלכים לקידום תוכניותיו המדיניות של הנשיא דונלד טראמפ למזרח התיכון.

תאריך היעד שמאמצי הממשל מכוונים אליו הוא 18 בנובמבר, מועד ביקורו הצפוי של יורש העצר הסעודי מוחמד בן סלמאן בווינגטון. זהו ביקורו הראשון של המנהיג הסעודי בארה"ב מאז שהתפוצצה פרשת חיסולו של העיתונאי ג'מאל חשוקג'י בטורקיה בשנת 2018. הפרשה הובילה אז להידרדרות ביחסים בין ריאד לווינגטון, עד כדי החלטה אמריקנית להגביל את מכירת הנשק ההתקפי לסעודיה. בשלהי כהונתו ניסה הנשיא האמריקני ג'ו ביידן להביא לשיפור ביחסים עם הסעודים, אולם פריצת הדרך הושגה רק בעקבות בחירתו של דונלד טראמפ לנשיא וביקורו ההיסטורי בריאד.

בן סלמאן יגיע לבית הלבן עם סל דרישות ("ציפיות") בתמורה לעיגון השתייכותה של סעודיה למחנה האמריקני. בין השאר הוא מצפה לכינונה של ברית הגנה מורחבת בין המדינות, במתכונת דומה לזו שסוכמה עם קטאר, וכן עסקאות למכירת מטוסי קרב ונשק התקפי אמריקני לערב הסעודית. אפשר להעריך כי בנושאים האלה האמריקנים יציגו גישה חיובית עקרונית.

דרישה נוספת של ריאד, שלא ברור כיצד תסוכם, נוגעת לשאיפתה לתוכנית גרעין עצמאית, ובמסגרת זו גם ליכולת העשרה עצמאית בשטחה. החשש בעניין זה הוא מפני האפשרות שעלולה להיפתח, גם אם לא בטווח הקרוב, לשימוש ביכולות האזרחיות לקידום תוכנית גרעין צבאית. הדגם שיצרה מדינת איחוד האמירויות, כשהסכימה לוותר על העשרה עצמית של אורניום כדי להבטיח את אופייה האזרחי של התוכנית, אמור לתת מענה גם לדרישת סעודיה, אך לא ברור אם הוא יספק את בן סלמאן.

ההצהרות שנשמעו השבוע מכיוון טהרן, על נחישותה לבנות מחדש את מתקני הגרעין שהותקפו ולהמשיך להעשיר אורניום, יעודדו את בן סלמאן להתעקש על דרישתו. ייתכן שהוא אף יציב אותה ברשימת התמורות שיבקש בשביל נורמליזציה עם ישראל, לאחר שבקשתו לסלול נתיב להסכמה על אופק מדיני ישראלי-פלסטיני קיבלה מענה בתוכנית 20 הנקודות של טראמפ.

ועדיין, שאלת-השאלות בנוגע לביקור בן סלמאן נוגעת לנכונותו לצאת לדרך לקראת נורמליזציה עם ישראל. בריאיון לכתב העת טיים לפני שבועיים אמר הנשיא טראמפ כי הוא מאמין שהוא "קרוב מאוד" להסכם כינון יחסים דיפלומטיים בין ערב הסעודית לישראל. הנשיא האמריקני העריך שזה יקרה לפני סוף השנה, ובריאיון אחר הסביר: "הם לא היו יכולים לעשות זאת במלחמה, ועכשיו, כשהאש נפסקה, זה יקרה".

אולם פרשנים סעודים המקורבים להנהגה מנמיכים ציפיות. לא ברור אם זו טקטיקה שנועדה לשפר את עמדת המיקוח הסעודית ולחלץ תמורות נוספות, או שמא זהו ביטוי להחלטה מהותית בגלל המצב בעזה, בשל עמדתה של ישראל כלפי הרשות הפלסטינית, או לנוכח העמדות

השליליות ברחוב הערבי כלפי ישראל בעקבות המלחמה. בנוגע לעזה ראוי לציין כי ערב הסעודית אומנם בירכה על הפסקת האש והביעה תקווה ליציבות, אך כמו איחוד האמירויות גם היא מגלה ספקנות באשר ליכולת לממש את מתווה טראמפ לסיום המלחמה. שתי המדינות ממשיכות להציב ארבעה תנאים להשתתפותן בתהליכי השיקום של הרצועה: הפסקת אש יציבה ומתמשכת, נסיגה ישראלית הדרגתית, פירוק חמאס מנשקו והעברת סמכויות לרשות הפלסטינית או לגוף אחר בעל לגיטימציה בינלאומית. מבחינתם של בן סלמאן ועמיתו מאיחוד האמירויות מוחמד בן זאיד, המגמות בזירה זו מאז ההכרזה על הפסקת האש מגבירות את הדאגה יותר משהן מבססות אופטימיות. יש להניח כי טראמפ ואנשיו ינסו ללכת לכיוון הסעודים בעניין עזה, וכי יציגו זאת לישראל כחלק מהמחירים להנעת תהליך הנורמליזציה.

איזון בזירה הצפונית

עוד לפני ביקורו של בן סלמאן בווינגטון, יגיע לשם נשיא סוריה אחמד א-שרע. לקראת בואו הוגשה למועצת הביטחון טיוטת החלטה אמריקנית להסרת העיצומים מעליו ומעל שר הפנים שלו, אנס ח'טאב. מבחינתו של טראמפ זו מדינה נוספת שהוא מעביר מהמחנה הנגדי לגוש המדינות בהובלתו. את הקרדיט להתקרבותו לג'יהאדיסט בחליפה הוא מחלק בין מנהיגי ערב הסעודית, איחוד האמירויות, מצרים, טורקיה וקטאר. ביקורו של א-שרע אומנם יתמקד ביחסי סוריה-ארה"ב, אך העיסוק בכך יחייב התייחסות לכל מכלול היחסים, ובתוכם גם למגעים לכינון הסדרים עם ישראל.

לפי דיווחים בתקשורת הערבית, הרעיונות שנידונו עד כה מבוססים על הסכמי הפרדת הכוחות מ-1974 עם שינויים קלים, וכן הסכמה לנוכחות ישראלית-סורית-אמריקנית משותפת בנקודות מסוימות, לרבות בחרמון הסורי. לפי הדיווחים האלה, דובר על הקמת ועדה ביטחונית משותפת לארה"ב, סוריה וישראל, שתעקוב אחר ההתפתחויות במרחב הגבול בין שתי המדינות.

לקחת האירועים המדיניים נוספה בימים האחרונים גם המתיחות הביטחונית בזירה הלבנונית לאור מאמצי השיקום וההתחמשות של חיזבאללה, וכן כישלונם של הממשל הלבנוני בפירוק ארגון הטרור מנשקו.

הנתונים שחשף השגריר האמריקני בטורקיה תומאס ברק על סדרי הכוחות ואמצעי הלחימה שנותרו בידי חיזבאללה ועל קשיי הממשל הלבנוני בהתמודדות עם אתגריו, כמו גם אזהרותיו של שר הביטחון ישראל כ"ץ, החזירו לשיח הציבורי את האפשרות לסבב לחימה נוסף בלבנון, למרות הדיבורים על עת שלום.

מה ניתן ללמוד מכל זאת?

לפני הכול, על חוסר היציבות. זהו המאפיין העיקרי במציאות האזורית העכשווית. המעורבות העמוקה וההשגחה הצמודה של טראמפ ואנשיו היא עדות לכך שהם מבינים זאת היטב. שנית, עמימות. ההסדרים שגובשו בכל אחת מהזירות לא "סגרו את הפינות". העמימות אפשרה הסכמות מהירות, אך היא הותירה מרחב לפרשנויות מנוגדות. מה שיקרה בשטח הוא מה שיעצב

את המציאות.

שלישית, הישגיה של ישראל במלחמה הביאו לשינוי במאזן הכוחות במזרח התיכון, אך הם לא שברו את רוחם של אויביה ולא שינו את גישתם של שאר השחקנים באזור כלפיה. מי שסברו לפני המלחמה כי ישראל היא "הבעיה" ממשיכים להחזיק בדעתם, ומי שראו בה חלק מהפתרון מנסים לסחוט תמורות לשותפות עמה. ראייה מפוכחת של המציאות נדרשת במיוחד מול הפיתוי להיכנס להסכמים מדיניים שאנו כמהים להם.

רביעית, המרחק הגדול בין הבטחות למימושן. זה נכון לגבי החזרת החטופים החללים, ויותר מכך לגבי פירוז ופירוק מנשק. המחשבה שאפשר להשיג זאת מול "ציר ההתנגדות" דרך הסכמים מדיניים היא נאיבית.

חמישית: חשיבות הנכסים המוחשיים. הנוכחות הצבאית הישראלית, השליטה וחופש הפעולה הם אלה שמספקים את המענה ומבטיחים את עמדת הכוח של ישראל. אמירתו של קרל פון-קלאוזביץ, שלפיה המלחמה והמדינאות ממשיכות זו את זו, נשמעה רבות במחוזותינו ² בעיקר מצד מי שרצה לשכנע כי הגיע זמנו של המעשה המדיני. על רקע התמונה שתוארה כאן, יש מקום לתהות אם לא ניגשנו מוקדם מדי לשולחן הדיונים.

הגישה הרצויה

לפני הכול, באף אחת מהזירות ומול כל אחד מהשחקנים אין לשלם בהישגים ממשיים תמורת הבטחות עתידיות. הדברים אמורים ביחס לשימור הנוכחות וחופש הפעולה בסוריה, להעשרת גרעין בסעודיה, וגם בכל הקשור למתווים מדיניים מול הפלסטינים. שנית, אין להתפשר במאבק למניעת השיקום וההתחמשות של חיזבאללה וחמאס. עם כל הכבוד להבטחות של המתווכים למיניהם, רק ישראל תוכל לבצע את העבודה. שלישית, המציאות בשטח תעוצב על ידי מעשים, לא על ידי הסכמים. ישראל צריכה לנצל את העובדה שחמאס וחיזבאללה נמצאות בעמדות חולשה, ולכפות את ההסדרה הרצויה לה. הגישה הזו אומנם טומנת בחובה סיכונים להתלקחויות, לחיכוכים עם המתווכות ואולי גם עם הממשל האמריקני, אך מחירה של הגישה האחרת עלולים להיות יקרים יותר.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 07 לנובמבר 2025.